

ตายเกิด ตายสูญ

พระนิพนธ์

สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ พระสังฆราช

วัดบวรนิเวศวิหาร

รวบรวมบรรณาการ

ในงานฌาปนกิจศพ

คุณแม่กี สุเสารักษ์

ณ ฌาปนสถานกองทัพบก วัดโสมนัสวิหาร

๒ ธันวาคม ๒๕๕๘

คำนำ

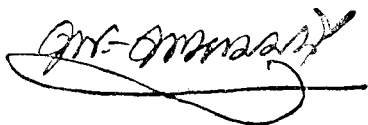
เจ้าภาพผู้จัดการศพ อุบาสิกาที่ ดู่เล่ารัจ ได้ให้
พดเรอจัตวาเขียน ดู่เล่ารัจ ร.น. มาขออนุญาตพิมพ์
หนังสือเรื่อง ตายเกิดตายบุญ ซึ่งเป็นพระนิพนธ์ของ
เจ้าพระคุณสมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ พระสังฆราช องค์
นายกกรรมการมหาจุฬาราชวิทยาลัย เพื่อแจกเป็น
ธรรมบรณการ มิตรพดในงานปลงศพอุบาสิกาที่ ดู่เล่า
รัจ ผู้เป็นมารดาบังเกิดเกล้า ณ ฌาปนสถานกองทัพบก
วัดโสมนัสวิหาร วันที่ ๒ ธันวาคม ๒๔๘๘ นี้ และขอ
ให้ทำคำนำให้ด้วย

ข้าพเจ้ารับสนองความประสงค์นั้นด้วยความเต็มใจ
เจ้าภาพได้นำประวัติย่อของอุบาสิกาที่ ดู่เล่ารัจ มา
พิมพ์ไว้ในหนังสือนี้ด้วย เมื่ออ่านพิจารณาแล้วจะ
เห็นได้ว่า อุบาสิกาที่ ดู่เล่ารัจ เป็นหญิงที่เข้มแข็ง
อดทน วิชาคนดีมาตลอดกาล และวางตัวไม่ให้เป็น
ที่รังเกียจและอับอายของบุตรบิดา พยายามเลี้ยงบุตร

ธิตามาด้วยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยาก อุดดำห้อมบรม
 บุตรธิดาจนมีความเจริญ ได้เป็นกษัตริย์ของประเทศชาติ
 หหลายคน และเมื่อว่าด้วยจิตใจแล้ว อุบาสิกาที่ ด้เส้า
 วัจ ก็เป็นผู้มั่นคงในพระพุทธศาสนา มีศีลธรรม ยงย่น
 ยินดีอยู่ในสุจริตรธรรม เือบอิมไปด้วยการบุญกุศล คน
 เช่นนี้ มีคุณแก่ประเทศบ้านเมืองเพียงไร นอกจากทำ
 ตนให้เป็นพลเมืองดีแล้ว ยังเลี้ยงบุตรธิดาไว้ให้เป็น
 กษัตริย์ของประเทศชาติอีก ไม่เป็นที่หนักใจของบ้านเมือง
 และช่วยบำรุงบ้านเมืองตามกษัตริย์ของตนเท่าที่จะทำได้
 บ้านเมืองได้พลเมืองเช่นนี้จนนับว่าดีนักหนาอยู่แล้ว ท่าน
 ไม่เคยทำความเดือดร้อนเสียหายให้แก่ผู้อื่น ไม่ทำตน
 ให้เป็นที่หนักใจของบ้านเมือง เมื่อกล่าวทางศาสนา
 ก็เป็นผู้อุบาสิกาบำรุงพระศาสนาที่ดีอีกผู้หนึ่ง เป็นอุทม
 บุคคลเจริญทั้งคุณงามบัตและอายุคาด มีอายุถึง ๘๒ บ
 เวดหาหมดอายุ ก็ไปด้วยอาการสงบในเวลาที่อากาศ
 กำลังสดชื่น เป็นที่พอใจของบุตรธิดา

ก

มหาวิทยาลัยขอนแก่น ขอเสนอโมฆะการใน
กฤษฎีกาปฏิบัติของอบาลิกากี สุเดารัจ นัน และ
ขอการในความกตัญญูกตเวทของเจ้าภาพด้วย ขอ
กฤษฎีกาในแจ้งดำเร้าผลแก่อบาลิกากี สุเดารัจ ตาม
เจตนาประสงค์โดยบริบูรณ์ทุกประการ.

ผู้อำนวยการ

มหาวิทยาลัย

๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

คุณแม่ก๊ สู่เสารัจ

ชาตะ	๑๗	สิงหาคม	๒๔๑๖
มตะ	๒๕	สิงหาคม	๒๔๕๘

ประวัติย่อ

คุณแม่ก็ สุเด้ารัจ เป็นบุตรคนที่ ๕ ของคุณยาย
พวง เกิดปีระกา เดือน ๙ วันอาทิตย์ แรม ๙ ค่ำ
ตรงกับวันที่ ๑๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๑๖ เมื่ออายุ
ประมาณ ๑๗ ปี ได้ทำการสมรสกับคุณพ่อทองคำ
ซึ่งเป็นบุตรชายคนที่ ๑ ของคุณย่าเพียร ในระหว่าง
อยู่กับคุณพ่อทองคำ ได้กำเนิดบุตรชายหญิงด้วย
กัน ๙ คน คือ

๑. หลวงสุนทรนการ ข้าราชการบำนาญกระทรวง
รงกตาใหม่

๒. หลวงสุทธิตศนฤบาท ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ
ในศาลอุทธรณ์

๓. ด.ช. — ถึงแก่กรรมเมื่อยังเยาว์

๔. พดเรือ จ. เขียน สุเด้ารัจ รองเจ้ากรมโรง
งานทหารเรือ

๕. ทพย์ ดัดดกะชาต (ภรรยาพฤทธิ ดัดด-
กะชาต)

๖. ว่าที่เรือตรีประเสริฐ สุธะวณิช ถึงแก่กรรม
๗. น.ส. ประจิม สุธะวณิช ถึงแก่กรรม
๘. ค.ญ. — ถึงแก่กรรมเมื่อยังเยาว์
๙. เวียงด้วง บัทมานนท์ (ภริยา พด. จ. หนองม บัทมานนท์)

คุณแม่ก็เป็นคนใจบุญสุนทาน ชอบการกุศล มี
การไปทำบุญพึ่งเทศน์ทั่วๆ และได้บาตรอยู่เป็นเนือง-
นิตย์ และเป็นคนขยันหมั่นเพียรในการบ้านเรือน และ
การประกอบอาชีพเป็นยอดเยี่ยม.

พ.ศ. ๒๔๖๒ คุณพ่อได้สิ้นชีวิตลง คุณแม่จึง
ต้องบากบั่นเลี้ยงบุตรด้วยตัวคนเดียว แม้จะมีภาระ
หนักในการที่จะต้องเลี้ยงบุตรชายหญิงเล็กๆ โดย
ลำพัง คุณแม่ก็ยังปฏิบัติตัวเช่นเคยตลอดมา เพื่อที่
จะทำนุบำรุงและให้การศึกษาแก่บุตรธิดาให้ตลอดรอด
ฝั่งไปจนได้ แม้ตัวเองจะเหน็ดเหนื่อยตรากตรำกับ
ความอดทนเลี้ยงดูให้อิ่มหนำสำราญทั่วกัน ด้วยความ

ค

๔๕
๔๖
๔๗
๔๘
๔๙
๕๐
๕๑
๕๒
๕๓
๕๔
๕๕
๕๖
๕๗
๕๘
๕๙
๖๐
๖๑
๖๒
๖๓
๖๔
๖๕
๖๖
๖๗
๖๘
๖๙
๗๐
๗๑
๗๒
๗๓
๗๔
๗๕
๗๖
๗๗
๗๘
๗๙
๘๐
๘๑
๘๒
๘๓
๘๔
๘๕
๘๖
๘๗
๘๘
๘๙
๙๐
๙๑
๙๒
๙๓
๙๔
๙๕
๙๖
๙๗
๙๘
๙๙
๑๐๐

คุณแม่เริ่มดื่มนมเป็นไขและท้องเสียมาตั้งแต่ ๓๔ มิถุนายน ๒๔๘๘ เมื่อได้รักษาพยาบาลจนค่อยยังชั่วบ้างแล้ว ก็ยังบ่นว่กระเด้ากระเด้าอยู่เรื่อยมา อาหารรับประทานน้อยลง • อาการดีขึ้นบางคราว แต่ต่อมาก็ทรุดลงอีก ประมาณปลายเดือนกรกฎาคมอาการกลับนำว่ฉีกยิ่งขึ้น โดยไม่ยอมรับประทานอาหารเลย ทั้ง ๆ ที่การบ่นว่ของคุณแม่เริ่ม ตั้งแต่เริ่มต้นจนสุดท้ายก็หารอดกับนายแพทย์ผู้ทรงคุณวุฒิฝ่ายทหารเรือหลายนาย ทั้งอยู่ในความประทับใจประกอบและพยาบาลอย่างใกล้ชิดของหลาน ๆ คือ เรือโทหญิง อุไรวรรณ ตู่เด้ารัจ แพทย์หญิงแห่งโรงพยาบาลทหารเรือ และพยาบาลประจำคือ น.ต. อนงค์ ตู่เด้ารัจ ซึ่งประจำอยู่ด้วยนั้ดตาคณิศ และพลทรรพ์ ดั้ดลกะชาติ

ประจำอยู่ที่ศิริราช ได้ช่วยกันรักษาพยาบาลอย่างดียิ่ง
แต่อาการไม่ดีขึ้น จนกระทั่งวันจันทร์ที่ ๒๙ สิงหาคม
๒๔๘๘ เวลา ๐๘.๔๒ น. คุณแม่ได้ถึงแก่กรรมลงด้วย
ความสงบ คำณวนอายุได้ ๘๒ ปี ๑๒ วัน.

การสูญเสียชีวิตคุณแม่บังเกิดเกล้านี้ ยังความ
วิปโยคทุกข์อันสุดซึ้งมาสู่บุตรธิดา และญาติมิตรเป็น
อย่างยิ่ง เมื่อได้ระลึกถึงคุณงามความดีของคุณแม่ อัน
ยากที่จะหาได้อีกแล้ว บรรดาบุตรธิดาจึงเห็นร่วมกันว่า
โอกาสแห่งการบำเพ็ญกุศลคุณแม่ในคราวนี้ สัมควร
จะได้จัดพิมพ์หนังสือที่เป็นประโยชน์ เพื่อแจกจ่ายแก่
ท่านที่เคารพและบรรดาญาติมิตรทั้งหลายที่ได้กรุณามา
ร่วมในงานวันน.

ขอขอบคุณวาทะอันพึงได้จากหนังสือเล่มนี้ จง
เป็นผลดีนองให้วิญญาณของคุณแม่จงประดับแต่ความ
เกษมสำราญในสัณปรายภพนั้น — เทอญ.

บุตรธิดา

1000

๒๕๕๒
โรงเรียนเทศบาลวัดทองแดงงาม

ជួយដល់ការដឹកជញ្ជូន ដំណើរការស្រាវជ្រាវ និងការអភិវឌ្ឍន៍
 បច្ចេកវិទ្យា ដើម្បីជួយដល់ការអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ចជាតិ។

[illegible]

แต่เมื่อพิจารณาคุณภาพของสัญญาณในหนังสือ
แล้ว ควรเห็นว่า มีการเท่านกบนขงขณ, คือ

เกิดขึ้นแต่บัดนี้เช่นเคยวณ, แม่พระพุทธรูปศักดิ์
 แสงไว้ว่า วัชรในอดีตกัลป์แล้วในอดีต, วัชรใน
 ปัจจุบันกัลป์อยู่ในปัจจุบัน, วัชรในอนาคตก็จักดับ
 ไปอนาคต. แต่เมื่อเวลานี้เรานี้เรื่องอะไรที่ดวงมาแต่
 ไฉน ควรเป็นหน้าที่ของฉक्ति (ในชาดกะ ๖ ควรจัด
 เข้าเป็นมโน) ตามพระมาตพุทธภาษิตที่แสดงฉक्तिไว้
 คำ "... ฉक्तिมา โภกิ ปรมเมว ฉक्तिเรปญฺเจว ฉมนุสสาคโต
 จิรยถะปี่ จิรมาภิณฺหี จริตา ชนุสฺสจริตา (แปลว่า)
 ... เมื่อฉक्ति ประกอบด้วยฉक्तिเป็นเครื่องรักษา ระลึก
 ได้ ตามวรรคที่ได้ เสด็จบรรพชา คำพูด แม่พิน ใต้,"
 ในคธ สติ.

ว. ญ. ว.

หมายเหตุ: เรื่องนี้พิมพ์ครั้งแรก ณ วันที่
 ๒๒ พฤศจิกายน ๒๔๙๒.

เรื่องตายเกิด ตายสูญ

ปัญหาเรื่องตายแล้วเกิด หรือตายแล้วสูญ เป็นเรื่องที่มีมานานแล้ว ดูจะก่อนพุทธกาลอีก ในบัณฑิตมัยอยู่ แต่คงจะมีต่อไปอีกในอนาคต เรียกว่าเป็นปัญหาประจำโลกก็ได้ จึงมีคำ (ศัพท์) สำหรับเรียกความเห็นเห็นว่า ตัดตัดทิฏฐิ เห็นว่าเที่ยง ซึ่งหมายความว่าชาติเกิดเป็นอย่างไร ตายแล้วเกิดอีกต่อไปหรือไม่ เช่นอีก ๑, อุกุณฺณทิฏฐิ เห็นว่าขาด ซึ่งหมายความว่าตายแล้วสูญ ๑; (แต่ทางพระพุทธศาสนาไม่รับความเห็นเช่นนั้นทั้ง ๒ อย่าง, เพราะแต่คงกรรมแต่ผลของกรรม แต่ความที่ตัดควมมีกรรมเป็นของตน). บางคนเห็นว่าส่วนรูปรูปกาย คือธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม หรือเคมธออากาศเข้าด้วยเท่านั้น เป็นสำคัญเป็นใหญ่, ถ้าธาตุเหล่านั้นประชุมกันถูกต้องได้ส่วน ก็เกิดวิญญูญาณ เวทนา สัญญา สังขาร รวมเป็นนามได้รูป เป็น

กายอันนี้, เมื่อธาตุเหล่านี้แตกจากกันไป, วิญญาณ เวทนา สัญญา สังขารก็ดับไปตาม แต่ไม่สูญไปทีเดียว, เพราะธาตุเหล่านี้ไม่สูญ อาจไปรวมกันแล้วเกิดเป็นความส่วนเล็ก ก็เกิดวิญญาณ เวทนา สัญญา สังขารส่วนเล็ก แล้วก็กระจายไปอีก, แล้วจึงเกิดใหม่ ก็ไม่ใช่เรา (เป็นอีกคน ๑ ต่างหาก). กรรมดี กรรมชั่วที่ทำไว้ในโลกนี้ ตลอดจนถึงพระนิพพานก็มีเพียงใบไม้ดอกเท่านั้น, เมื่อรูปกายสลายแล้ว บุตรหรือพระอรหันต์ก็สูญลงไปเหมือนต้นตาล, แต่บางคนแสดงว่าธาตุทั้ง ๔ หรือ ๕ เป็นเพียงส่วนประกอบเป็นรูปกายเท่านั้น แต่ก็มีพระสงฆ์อยู่ตามธรรมดา เว้นอาหารก็เป็นของอาศัยอยู่ตามธรรมดาแล้ว, แต่ที่ปรากฏว่าเป็นของเป็น ก็เพราะมีธาตุเป็น หรือธาตุรู้เข้ารักษาอยู่ จึงทำให้ธาตุตายเท่านั้น แสดงอาการเป็นของเป็นอยู่ชั่วคราว, เมื่อธาตุเป็น หรือธาตุรู้ พრაโกไปเสียแล้ว, ส่วนรูปกายอันเป็น

ของตาย ก็แสดงอาการตายให้ปรากฏทันที, เพราะ
 ฉะนั้น ชาติ^๒เป็น หรือชาติ^{๒๒}นั้นแหละ เป็น^{๒๒}ทั้งเป็น
 ดำ^๒นั้น, แต่^๒ถ้าเกิดอีกก็เป็นเราทุกที, (มีพระพุทธภาษิต
 ในชาดกถึงครั้งว่า “อ ชาคูโร ปริโส คนมี
 ชาติ^๒ ๖”) แต่^๒เป็นไปตามเหตุผล (กรรมวิบาก). แต่^๒
 ก็มี^๒คน^๒นิมิต^๒มาก ไม่^๒คำนึงถึงเรื่องตายเกิด หรือ ตาย^๒บุญ
 จะ^๒เป็นไปอย่างไรก็ช่างมัน, เดียว^๒นี้^๒เราเองเป็นอะไร
 เขาก็ไม่รู้, เมื่อ^๒เป็นเช่น^๒นี้ เขาจะ^๒คิดว่าตายเกิด หรือ
 ตาย^๒บุญอย่างไรได้.

บุคคล^๒ใน^๒ถิ่น^๒ ใน^๒ดิน^๒ ก็^๒เพื่อ^๒คนที่^๒สนใจเรื่อง
 ตาย^๒เกิด หรือ ตาย^๒บุญ เท่านั้น.

คนที่^๒เห็นว่าตายแล้วเกิดก็ตาม เห็นว่าตายแล้ว
 บุญก็ตาม จะ^๒เห็นตาม^๒ที่^๒ได้ยินได้^๒ฟังมา^๒เป็น^๒พิน, ส่วน
 ผู้^๒พิจารณา^๒ตอบ^๒ด้วย^๒ตนเอง จะ^๒มี^๒น้อย, ถึง
 เช่น^๒นั้น ผู้^๒เห็นว่าตาย^๒บุญ น่า^๒จะ^๒ได้^๒พิจารณา^๒มากกว่า
 เสีย^๒อีก แต่^๒พิจารณา^๒เห็น^๒ดังนี้ ๆ ไม่^๒พิจารณา^๒ตอบ^๒จน

โดยละเอียดรอบคอบ.

หนังสือนี้ ไม่ต้องการเห็นว่าเป็นอย่างไร เป็น
แต่เรื่องราวที่ปรากฏมาแสดง เพื่อผู้อ่านได้พิจารณาจะ
ได้พิจารณาพิสูจน์ด้วยตนเอง แล้วค้นนิษฐานหรือคค-
ณด้วยตนเอง ดังต่อไปนี้:

๑. นักพิจารณาตนเอง ตั้งแต่เกิดแต่จำความ
ได้มาจนบัดนี้, รูปร่างของเราเองเปลี่ยนแปลงไปแล้ว
เท่าไร แต่ยังจะเปลี่ยนแปลงไปอีกจนถึงตาย, ถ้าเอา
รูปร่างเมื่อยังเด็กมา แต่ไม่มีใครบอกว่าเป็นรูปเรา
เอง, เราคงจำไม่ได้, ความรู้สึกทางตาในเมื่อได้
เห็นรูป, รู้สึกทางหูในเมื่อได้ยินเสียง, รู้สึกทางจมูก
ในเมื่อได้ดมกลิ่น, รู้สึกทางลิ้นในเมื่อได้ชิมรส, รู้สึก
ทางกายในเมื่อได้กระทบสิ่งที่มาถูกาย, รู้สึกทางใจ
(นึกคิด) ในเมื่อได้นึกคิดเรื่อง; ความรู้ทุกข รู้สุข
รู้ไม่ใช่ทุกขไม่ใช่สุข; ความรู้จำ; ความนึกคิด
ประกอบกับเรื่องต่าง ๆ; ที่มีแก่เราอยู่เสมอ (แม้

ในเวลา^๑ที่อ่านหนังสือ^๒ (เหต^๓า^๔น^๕ เกิดชน^๖แดง^๗ดับ^๘ไป
 แดงก็เกิด^๙ชน^{๑๐}ใหม่^{๑๑}แต่^{๑๒}ดับ^{๑๓}ไป นี่ไม่^{๑๔}กั^{๑๕}ว^{๑๖}น^{๑๗}ว่า^{๑๘}ทำ^{๑๙}ไร^{๒๐}แ^{๒๑}ว^{๒๒}
 นี้^{๒๓}ก^{๒๔}อ^{๒๕}ไ^{๒๖}บ^{๒๗}ค^{๒๘}ณ^{๒๙}ก^{๓๐}เ^{๓๑}็น^{๓๒}ได้^{๓๓} แต่^{๓๔}เร^{๓๕}า^{๓๖}เคย^{๓๗}รู^{๓๘}ส^{๓๙}ก^{๔๐}ว^{๔๑}า^{๔๒}เร^{๔๓}า^{๔๔}เ^{๔๕}็น^{๔๖} ๒^{๔๗} ค^{๔๘}ณ^{๔๙}
 บ้าง^{๕๐}หรือ^{๕๑}ไม่^{๕๒} ต^{๕๓}ง^{๕๔}แ^{๕๕}ก^{๕๖}จ^{๕๗}า^{๕๘}ค^{๕๙}ว^{๖๐}า^{๖๑}ม^{๖๒}ไ^{๖๓}จ^{๖๔}าน^{๖๕}บ^{๖๖}ค^{๖๗}ณ^{๖๘}, แม^{๖๙}ว^{๗๐}่^{๗๑}
 ต^{๗๒}่าง^{๗๓} ๆ ของ^{๗๔}ก^{๗๕}า^{๗๖}ย^{๗๗}แ^{๗๘}ด^{๗๙}ค^{๘๐}ว^{๘๑}า^{๘๒}เ^{๘๓}็น^{๘๔}ไป^{๘๕}เม^{๘๖}ือ^{๘๗}ค^{๘๘}ร^{๘๙}ง^{๙๐}ย^{๙๑}เ^{๙๒}็น^{๙๓}เ^{๙๔}ก^{๙๕}
 ก^{๙๖}บ^{๙๗}ค^{๙๘}เ^{๙๙}ย^{๑๐๐}ว^{๑๐๑}น^{๑๐๒}ค^{๑๐๓}ว^{๑๐๔}ก^{๑๐๕}ณ^{๑๐๖}ม^{๑๐๗}า^{๑๐๘}ก^{๑๐๙}ม^{๑๑๐}า^{๑๑๑}, เ^{๑๑๒}ร^{๑๑๓}า^{๑๑๔}ก^{๑๑๕}เ^{๑๑๖}ไม่^{๑๑๗}เคย^{๑๑๘}รู^{๑๑๙}ส^{๑๒๐}ก^{๑๒๑}ว^{๑๒๒}า^{๑๒๓}เร^{๑๒๔}า^{๑๒๕}
 เ^{๑๒๖}็น^{๑๒๗} ๒^{๑๒๘} ค^{๑๒๙}ณ^{๑๓๐}เ^{๑๓๑}ย^{๑๓๒}. ไม่^{๑๓๓}ค^{๑๓๔}ง^{๑๓๕}ก^{๑๓๖}ด^{๑๓๗}่า^{๑๓๘}ร^{๑๓๙}ก^{๑๔๐} ๓-๔^{๑๔๑} ค^{๑๔๒}ณ^{๑๔๓}. ฉ^{๑๔๔}ะ^{๑๔๕}ไร^{๑๔๖}เ^{๑๔๗}็น^{๑๔๘}
 เ^{๑๔๙}ร^{๑๕๐} น^{๑๕๑}่า^{๑๕๒}พ^{๑๕๓}ิ^{๑๕๔}จ^{๑๕๕}า^{๑๕๖}ร^{๑๕๗}ณ^{๑๕๘}า^{๑๕๙}.

๒. เม^๑ือ^๒เร^๓า^๔พ^๕อน^๖ห^๗ด^๘บ^๙ม^{๑๐}ัน^{๑๑}. ใน^{๑๒}ม^{๑๓}ัน^{๑๔}น^{๑๕} เ^{๑๖}ร^{๑๗}า^{๑๘}ไป^{๑๙}ใน^{๒๐}ที่^{๒๑}
 ต^{๒๒}่าง^{๒๓} ๆ ไป^{๒๔}ทำ^{๒๕}อะ^{๒๖}ไร^{๒๗} ไป^{๒๘}พ^{๒๙}ู^{๓๐}ค^{๓๑}ะ^{๓๒}ไร^{๓๓}ต^{๓๔}่าง^{๓๕} ๆ อ^{๓๖}า^{๓๗}ค^{๓๘}ัน^{๓๙}ไป^{๔๐}
 น^{๔๑}ร^{๔๒}ก^{๔๓}ก็^{๔๔}ได้^{๔๕} ไป^{๔๖}ด^{๔๗}อ^{๔๘}ว^{๔๙}ร^{๕๐}ร^{๕๑}ก^{๕๒}ก็^{๕๓}ได้^{๕๔} ร^{๕๕}อง^{๕๖}ให้^{๕๗}ก^{๕๘}ั^{๕๙}ได้^{๖๐} ห^{๖๑}ั^{๖๒}ว^{๖๓}เ^{๖๔}ร^{๖๕}า^{๖๖}ก^{๖๗}ั^{๖๘}ได้^{๖๙}
 ม^{๗๐}ัน^{๗๑}ว^{๗๒}า^{๗๓}ค^{๗๔}า^{๗๕}ย^{๗๖}ก^{๗๗}ั^{๗๘}ได้^{๗๙}, ใน^{๘๐}เ^{๘๑}ว^{๘๒}ด^{๘๓}า^{๘๔}ม^{๘๕}ัน^{๘๖} เ^{๘๗}ร^{๘๘}า^{๘๙}ว^{๙๐}า^{๙๑}เร^{๙๒}า^{๙๓}เ^{๙๔}็น^{๙๕}เช^{๙๖}น^{๙๗}ค^{๙๘}
 ม^{๙๙}ัน^{๑๐๐}จ^{๑๐๑}ริง^{๑๐๒} ๆ ไม่^{๑๐๓}ร^{๑๐๔}ว^{๑๐๕}า^{๑๐๖}ม^{๑๐๗}ัน^{๑๐๘} (แต่^{๑๐๙}บ^{๑๑๐}าง^{๑๑๑}ค^{๑๑๒}ร^{๑๑๓}า^{๑๑๔}ว^{๑๑๕}า^{๑๑๖}ม^{๑๑๗}ัน^{๑๑๘}ใน^{๑๑๙}ม^{๑๒๐}ัน^{๑๒๑}ก^{๑๒๒}ั^{๑๒๓}ม^{๑๒๔}),
 ค^{๑๒๕}ือ^{๑๒๖}เม^{๑๒๗}ือ^{๑๒๘}ค^{๑๒๙}ณ^{๑๓๐}ชน^{๑๓๑}จ^{๑๓๒}น^{๑๓๓}จ^{๑๓๔}ึง^{๑๓๕}ร^{๑๓๖}ว^{๑๓๗}า^{๑๓๘}ม^{๑๓๙}ัน^{๑๔๐} ค^{๑๔๑}ือ^{๑๔๒}ค^{๑๔๓}ณ^{๑๔๔}จ^{๑๔๕}า^{๑๔๖}ก^{๑๔๗}า^{๑๔๘}ม^{๑๔๙}ัน^{๑๕๐}
 น^{๑๕๑}ัน^{๑๕๒} ร^{๑๕๓}่าง^{๑๕๔}ก^{๑๕๕}า^{๑๕๖}ย^{๑๕๗}เ^{๑๕๘}ร^{๑๕๙}า^{๑๖๐}น^{๑๖๑}อ^{๑๖๒}น^{๑๖๓}อยู่^{๑๖๔}ที่^{๑๖๕}ก^{๑๖๖}ั^{๑๖๗}น^{๑๖๘}อ^{๑๖๙}น^{๑๗๐} ไม่^{๑๗๑}ได้^{๑๗๒}ไป^{๑๗๓}ไ^{๑๗๔}น^{๑๗๕} ไม่^{๑๗๖}ได้^{๑๗๗}
 ทำ^{๑๗๘}อะ^{๑๗๙}ไร^{๑๘๐}, แต่^{๑๘๑}เ^{๑๘๒}ร^{๑๘๓}า^{๑๘๔}ใน^{๑๘๕}ม^{๑๘๖}ัน^{๑๘๗}ไป^{๑๘๘}ทำ^{๑๘๙}อะ^{๑๙๐}ไร^{๑๙๑} ๆ ใน^{๑๙๒}ที่^{๑๙๓}ต^{๑๙๔}่าง^{๑๙๕} ๆ.

คิดดู เรายังมองลายฉนวนหรือ หรือฉนวนจากลาย
ฉนวน.

ทั้ง ๒ อย่างนี้ เปรียบ พืชพรรณ สัตว์มีฐานเท่ากัน.

๓. ท่านผู้เคยเห็นผ้าลายตุ้มมาแจว กล่าวกันว่า ถ้า
จะให้ไหมแก่ กุ้งทำไหมมีฐาน ที่ตรงไหนไหมไปอยู่
กับขารมณ กบ มุ้ง กัดดี ให้หมาย อย่างใดอย่าง
หนึ่ง แล้วแต่จะชอบขารมณอะไร, ทำใจให้ไปมุ้งอยู่
กับขารมณนั้นๆ เปรียบ ปล่อยขารมณให้ลายไหม
พิเศษคือลายเส้นยาวๆ, (แต่ควรทำจริง ๆ เพราะ
เป็นการหักใจให้โดยหนึ่งใจทีเดียว, เมื่อทำได้ จะรู้สึก
ว่า แปลกจากใจที่พองตัวไปรับขารมณต่าง ๆ อัน
เป็นเหตุให้ยิบยิบ ยิบยิบบ้าง หงงเดือเดือยิบบ้าง)
จึงได้พบความสงบอันเป็นสุขอย่างละเอียดประณีต ที่
นึกคิดเขาไม่ถูก ไม่ใช่สุขใดใดไม่อย่างสุขทางกาม
อันเป็นสุขเผ็ดร้อน ที่คนด้ามมีดแม้อันตรายก็ได้อัน
ประสพอยู่ แต่อาจนึกขาดเขาได้ แต่อาจให้ทุกข์สืบ

ต่อไป เหมือนเดิมหาผิงเซอะผิง. หึงชาวฝรั่ง. ศต
คน ๆ ก็ได้อะทำ จนถึงได้อะเป็นกำรณะนำพวก
เขาไว้ แต่คนไทได้เปอะมอ์ถาบาไทแล้วก็มี.

การทอผ้ามีฐานที่ ละโยคามหนึ่งตั้งมอ์กัมมัญ
ฐานที่ทอผ้าให้มอ์กัมมัญได้. หนึ่งตั้งอริฐ/ชิมรค
คองธมาธิ. ศตก็ได้. แต่ทอเรียบไว้คยาอ, ถ้า
พยายามอานไว้. ออจะเข้าใจได้, หนึ่งตั้งอหึง
ชาวฝรั่ง. ศตเรียบไว้ก็ได้. แต่หนึ่งตั้งอพูชา ๆ
จน ๆ อยู่บ้าง, หรืออานอึงกัมมัญฐานในท้าย
หนึ่งตั้งอ. ที่ตั้งคองพะอ์เป็นค้ำของการมอ์กัมมัญได้, แต่
ควรอานหนึ่งตั้งอหัวใจมอ์กัมมัญฐาน. แต่ใครดีกา
ของอัมเต้าพระมหาดมณเจ้า. กรมพระยาอริยาณ-
วโรธก้อย. ถ้ายิ่งเรียนค่อครูก็ยิ่งดี, แต่ให้เป็นครู
ที่รู้จักเหตุผล. ไม่ใช่เพียงแต่เรียน ๆ จำ ๆ ก็มา
เทาน.

๔. เรื่องผี แต่ ท่านผู้เคยพบผี :

ก. พระคำสอน โสภณ (จุดศุภโต) วัดมกุฏกษัตริยาราม
เคยเล่าว่า วัน ๓ (ยังไม่ได้คัดคนดประจำบัดนี้ไป
ข้างวัด) เวลากลางวัน (ดูเหมือนจะบ่าย) ท่านเอง
กับพระอื่นอีกหลายรูป ได้ไปนั่งอยู่ข้างโบสถ์ (ที่ท่า
ตุโบสถ์) ต่อจากข้างโบสถ์ออกไปมีกำแพงวัดแต่
มีประตูที่ออกไปสู่ป่าช้าถึงวัด, เวลาที่อยู่กันด้วย
กัน, ประตูที่ออกไปสู่ป่าช้า ซึ่งมีตอยู่ชั้น เปิดเข้ามา
แต่มีหญิงคนหนึ่งเอามือจับบานประตูผลักเข้ามา แล้ว
ตั้งถอยออกไป ทำเช่นนั้นหลายหน. พระคำสอน โสภณ
เห็นแล้ว จำได้ว่าหญิงนั้นเป็นคนตายแล้ว เขา
นำมาฝังไว้ที่ป่าช้า, ผ่านงุ่มกุ่มดำริบนั้น (เมื่อฝังครั้ง
กระนั้นฝังลงในดิน, ได้โงงหรือไม่ ไม่ได้ถาม),
พระรูป ๓ (เห็นจะกตัญญู) ไปดูที่ประตู ก็ไม่
เห็นใคร เลยรีบกลับกุฏิ.

ข. พระสงฆ์จากคุณ วัดศรีทศเทพ เคยเล่าว่าใน

คราว ๓ (ยังไม่ได้ตัดสินใจไปทางหลังวัด) เวลา
 ถอดกั้น มีเสียงร้องดังอยู่สูง ๆ เสมอ, คนข้างวัด
 แด่คนในวัดได้ยินด้วยกัน. ในคืน ๓ พระสังกัจจายคุน
 ขวณพระ (ดูเหมือนจะหลุดด้วย จำไม่ได้แน่) หาดาย
 คนด้วยกันไปอยู่ในบริเวณที่มีเสียงร้องนั้น, ในชั้นต้น
 เสียงนั้นดังอยู่สูง แด่วก้อยต่ำลง ๆ จนเห็นเป็นคน
 ยืนพิงต้นไม้อยู่ พระสังกัจจายคุนหาว่าเป็นคนที่เคย
 อยู่ในวัดนั้น ชื่อคล้าย แต่ตายไปแล้ว, เพราะตกไป
 วัดถิน จึงตายไปเป็นเปรต, (น่าจะพากันเข้าไปจับ
 ค้างคาวให้รู้ว่าเป็นอย่างไรแน่, แต่ก็ไม่มีใครเข้าไปจับ
 ดู. ข้าพเจ้าทราบเรื่องนี้ก็กลัวเสียงนี้ได้หายไปเสียแล้ว
 จึงไม่ได้ไปพิสูจน์).

ก. หม่อมเจ้าจรปรีดี ในพระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอ
 เมื่อผนวชอยู่ เดิมนั้นยังเป็นเด็ก ได้เข้าไปอยู่กับ
 พระองค์เจ้าหญิง ในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ
 ในวังหน้า (ดูเหมือนจะเป็นพระองค์เจ้าจันทร์ ฯ จำ

ไม่ได้แน่) ครั้นยังมีเจ้านายในพระราชวังบวรประทับ
อยู่. ครั้นวัน ๓ พระองค์เจ้าพระองค์นั้น จะเสด็จไป
เยี่ยมพระองค์เจ้าอีกพระองค์ ๑ (จำพระนามไม่ได้)
ที่ประทับอยู่อีกตำหนัก ๑ จึงให้คนถือโคมตามนำ
แต่มีคนตามเสด็จอีกหลายคน. หม่อมเจ้าจรปรดี
กับหม่อมเจ้ากมด ฯ (มารดา) ก็ไปด้วย. เมื่อไป
ต้องเดินผ่านพระที่นั่ง (อะไรจำไม่ได้) ไป, พบผู้
หญิงแก่คน ๑ หม่อมเจ้าชาวนั่งอยู่ข้างทาง, คนถือโคม
เอาโคมส่องดู ก็เห็นด้วยกันหมด. พระองค์เจ้าพระ
องค์นั้น ทรงเรียกออกมาดัง ๆ ว่า “ยายจ้อย ๆ”
แล้วก็เดินเลยไป. หม่อมเจ้าจร ฯ เข้าใจว่าเป็นคน
เพราะเห็นด้วยกันหมด, ค่อยมาภายหลังจึงทราบว่า
ยายจ้อยนั้น ตายไปนานแล้ว. บัดนี้หม่อมเจ้ากมด ฯ
ก็ยังอยู่.

พ. กราว ๓ ตมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
ทรงเล่าถวายสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา-

หญิงนั้นก็ห่มได้กระดกเดินเข้าไปวางที่โต๊ะความเคย,
 แต่ก่อนที่^๕ให้หญิงนำห่มเข้าไปนั้น ได้เสด็จเข้าไป
 ตรวจในห้องนั้นทั่ว ไม่มีที่^๕ๆ ใครจะซ่อนเร้น
 อยู่ได้ ทรงตรวจดูหน้าต่างทุกบาน ก็ไม่ทรงเห็นมี
 ทาง^๕ที่คนจะ^๕ซ่อนได้, เมื่อให้หญิง^๕นำห่มไปตั้งที่ทรง
 ถอดห่มไปเอง ทรงสั่งให้หญิงที่ประทุ แต่ทรงคุดอยู่
 จนหญิงนั้นวางห่มแล้วถอยออกมา, ดึก^๕รู้ ๓ หญิง
 นั้นก็บอก^๕ว่าคงเขียนหนังสือแล้ว จึงเดินเข้าไปเพื่อจะ
 ขก^๕ห่มออกมา, ดม^๕ได้^๕กรมพระสวัสดิ ๖ ได้เสด็จตาม
 ไปถึงประตู และทรงคอย^๕รับอยู่ ไม่มีเวลาพอที่หญิง
 นั้นจะ^๕เปิดห่ม^๕เขียนหนังสือได้, ทรงถาม^๕ถามด้วย
 พระทักข. เมื่อหญิงนั้นนำห่มมาถวาย, ทรงรับแล้ว
 นำมาเปิดดู เห็นหนังสือเขียนอยู่บนกระดาน^๕นั้นว่า
 “ใจ”. คราว ๓ ผู้^๕บอก^๕ว่าในคืนหนึ่งจะมีผู้ร้ายเข้า
 บ้าน แต่หญิงนั้นจะ^๕ยิงผู้ร้าย. พ่อของหญิงนั้นถามว่า
 จะเข้า^๕มาวันไหน เวลาไร? ผู้^๕ตอบว่า บอก^๕ได้หรือ จะ

ไฉนเลยตกทำร้ายเขา, แต่ว่าเขามัวเมาเกินไป. ต่อมาคนงาน
 พัดของหญิงหนีไปซุกะไม่อยู่บ้าน ก็มีผู้ร้ายเขามาบ้าน
 แต่หญิงนั้นก็ยังวิ่ง ๆ. แต่เพราะเบบเบตตก ก็ว่าคน
 ในบ้านนั้นจะกินและมาช่วยกันตรวจกัน ก็ไม่เห็นผู้ร้าย
 แล้ว เห็นแต่คนชราเฒ่า. ยังทรงแสดงพระเมตตาว่า เห็น
 จะถูกปลอบประโลมใจมากทีเดียว. แต่ก็ไม่
 ไร่นักก็ทราบ. ต่อเมื่อต้องวิ่งไปเรื่อย จึงมาถึง
 แดง. ขึ้นชื่อว่า พัดของเขายกขึ้นหาเขาไป
 ชวนใจให้ไปหาเขาในบ้านนั้น. ต่อเมื่อคน
 มาหาไม่พบแล้ว ก็เข้าไปนอนหลับ, พัดของเข
 จึงซ่อนกับพัดของเขาไป. ในการตรวจหาผู้ร้ายนี้ ก็
 เผลอใจไม่ใคร่ไปตรวจกับเขา. ตำรวจก็ได้มา
 แจ้งตัวหาผู้ร้าย ก็ไม่รู้จำใครจนแจ้งจนรอด.

๕. คนระตือชาติใด:

ก. พระราชมนู (ผู้ดำจากร) วัดบวรนิเวศ ฯ เมื่อ

เป็นผู้อำนวยความสะดวกนามชนตราขบรี เต๋าว่า ได้เคย
 พบเด็กมี ๒ พ่อ ๒ แม่; เด็กนั้นเต๋าว่า เมื่อชาติก่อน
 เขาเกิดอยู่บ้าน ๓ (มารดาบิดาทั้ง ๒ มีเขาเอง) พ่อ
 เป็นหมัน เขาไปในที่เปล่งขลุ่ยแห่งหนึ่ง อยู่ริมกำแพง ลูกร
 ๒ ขวบมอง, เขาก็นอนคิดว่า ถ้าขลุ่ย ขลุ่ยได้จะ
 หมดบั้น น. แต่ขลุ่ยยังไม่ขลุ่ยดังที่เขาเห็น เขาจึงหนี
 กระแหว่งไปอยู่แถวเขา, เขาขลุ่ยจนตัวเข้ดกมาก
 ภายหลัง เห็นเขาขลุ่ยดังอยู่ แต่ก็ไม่กล้า ขลุ่ยขลุ่ยไป
 แล้ว ก็รักก็ชอบเข้างานแถวกลองบ้าน, แต่ขลุ่ยจาก
 เขาว่างเขาก็งดงโน้มน้าไปเรื่อย, ส่วนตัวเขาเองอยู่บ
 ฝั่ง (จะกลัวก็กลัวไม่ให้อาหม). ต่อมาเมื่อเข้ดกเห
 ด้า ๓ มีคน ๒ คน (ผิวเผิน) ทอดแหเรื่อย ๆ มา จน
 เรือใกล้ฝั่งที่เขาอยู่, เขาก็กระโดดลงไปนั่งอยู่กลาง
 เรือ. ส่วนคนทอดแห (ไม่เห็นเขา) ทอดแหไป
 จนถึงเวดากัดกลองบ้าน, เมื่อถึงบ้าน เขา ๒ คนหัน
 ช่วยกันเข้ดกเรือชนฝั่ง, พอเรือเข้ดกชนปรูด, เขา

ตกใจเล็กน้อย มารู้ตัว ก็เพื่อเกิดเป็นลูกของ ๕ คน
 ผิดเมื่อไหร่แล้ว, เมื่อพูดได้รู้ความแล้ว เราบอกพ่อ
 แม่ไปงั้น, บัดนั้นพาไปหาพ่อเก่าแม่เก่า, เมื่อ
 พ่อแม่เข้ามาในปากของแม่เก่า, เราจำต้องร้อง ๆ
 ไล่, บัดนั้นต้องร้องว่าให้พาแม่เก่าไป, พ่อแม่เก่า
 ก็เลยบอกว่ามารู้ตัว, จึงมี ๒ พ่อ ๒ แม่ ๒ คน, ๑๖
 คนด้วยกันนี่คือ.

๖. พระอาจารย์ศรีสุธรรมมณี (เมตฺตคุโธ)

วัดบวรนิเวศฯ ไปรับเสด็จอยู่ที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
 เมื่อครั้งนั้น, เมื่อครั้งนั้น, เมื่อครั้งนั้น, เมื่อครั้งนั้น, เมื่อครั้งนั้น,
 พระอาจารย์ศรีสุธรรมมณี, เมื่อครั้งนั้น, เมื่อครั้งนั้น, เมื่อครั้งนั้น,
 แต่เมื่อครั้งนั้น, เมื่อครั้งนั้น, เมื่อครั้งนั้น, เมื่อครั้งนั้น, เมื่อครั้งนั้น,
 พบพระอาจารย์ศรีสุธรรมมณี (เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
 ไปแล้ว แต่เมื่อครั้งนั้น). พระอาจารย์ศรีสุธรรมมณีเห็น
 มาหา บอกว่าจะไปอยู่บ้านด้วย, เขาก็บอกว่า ท่าน
 เป็นพระจะไปอยู่บ้านอย่างไร แต่เขาก็รีบเดิน

บ้าน. พระอาจารย์ห่มก็เดินตามมา. เขาก็รีบเดิน
 ลงบ้าน. แฉ่นบันไดถึงฐานเรือน ก็เห็นพระอาจารย์
 ห่มชนบันไดตาม, เขาจึงผัดกับบันไดแต่ตกใจตื่น,
 ต่อมามีกรรมแต่ดอดบุตรคนนั้น. เมื่อเด็กคนนั้นโต
 ขึ้นจนพูดได้ มักพูดถึงอาจารย์ห่มเสมอ ๆ. พ่อแม่
 ก็คอยห้ามปราม เพราะเกรงว่าพระอาจารย์ห่มจะมา
 เขา. เมื่อเด็กพบพระมหาแปรง วัดพระแท่น ๆ ก็เรียก
 พระมหาแปรงว่าน้องชาย, (เมื่อพระอาจารย์ห่มยัง
 ไม่ตาย เรียกพระมหาแปรงว่าน้องชายเสมอ) จึงพา
 กันถามกันว่าเด็กนั้นเป็นใคร, เด็กนั้นก็บอกว่า “ห่ม
 อย่างใจอะ,” แต่ต่อมาก็ให้ผู้ใหญ่พาไปวัด, เขา
 บอกว่าที่ตรงนี้เป็นท.เผาศพ ที่ตรงนี้เป็นท.เจนนมหรศพ
 ถูกทุกอย่าง.

ก. อุบาสกทงวน วัดเสนาสนาราม พระนคร-
 ศรีอยุธยา. เดี่ยวว่า เมื่ออยู่ที่จังหวัดประทุมธานี
 มีนักคน . ชื่อ ทอง พอโตเป็นหนุ่มก็ถูกตัดตาย. ต่อมา

มีเด็กคนหนึ่งเกิดชนที่บ้านโกดังๆ กัน, พ่อเด็กคนนั้น
 ไตรชนพูดได้รู้ความกับบอกว่า เมื่อชาติก่อนเขาชื่อทอง
 อยู่บ้านโน้น (ที่บ้านอุบาสกหงวนอยู่) แด้รับเร้าให้
 พ่อแม่พาไป, เมื่อเขาไปถึงกับบอกว่า เมื่อชาติก่อน
 เขาชื่อทอง เป็นน้องของมารดาอุบาสกหงวน, เขา
 ถูกตัดตาย ก่อนตายเขามีไปอยู่หนึ่งตัวมีนางหนึ่งต้องผืน
 เขาไว้ในหีบ, เขาจะมาเอาของเขา. แม่แต่บ้าอุบาสก
 หงวนก็รับว่ามีจริง แต่ไปตายเสียแล้วเหตุดีแล้ว.

เรื่องเช่นนี้ ดูจะค้านกับทางแพทยศาสตร์แล้ววิทยา-
 ศาสตร์, แต่อย่างไรแนะนำพิจารณา.

๖. เรื่องกายอกด้วยหนึ่งที่มีผู้พบ :

ก. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นวิจิตรวรา-
 ปรชาทรงเต่าว่า เมื่อทรงแต่งหนังสือทรงตั้งชื่อว่า
 “เพชรในหิน” คราวหนึ่งทรงเขียนไปไม่ได้ต้องคิด
 อยู่ ก็ทรงหยุดคิดข้อความที่จะทรงเขียน ครั้นทรง
 คิดได้ ทรงเขียนก็เขียนไม่ไปอีก เป็นเช่นนี้ราวสาม

หน ก็ทรงหยุ่คងคู้ ทรงรู้สึกว้า นิดนึ่งหนึ่งออกจาก
พระกายห่านออกไปทีละน้อยๆ แต่ภักดีหม่อมมารวม
ก้นอกเช่นเดิม ทรงอ่อนเหมือนนรธองไห้ เมื่อทรงนึก
ถึงชนมาถึงกรุงลอนดอน เป็นเช่นนรธองสามวัน,
แต่หนก็ทรงเชื่อแน่ว่าเราไม่ได้ตาย, ดังนั้นก็ตายเป็น
รูปกาย เป็นนรธองตายอยู่ตามธรรมดา.

๒. นายฉิ่ง แรงเพชร (เกี่ยวของอยู่) เต็มว่าเมื่อ
เขาบวชอยู่ที่วัดบวรนิเวศฯ แล้วอยู่ที่กุฏิคนเฝ้า, คนวัน
หนึ่ง ไปฟังเขาพูดกันเรื่องอานาปานสติ ก็นั่งนั่ง
กุฏิแล้ว ก็มีคนประตูดงกลอนขึ้นบนเตียงนอนตามเคย
กำหนดดูตามหายใจไป, ตามหายใจที่อ่อนตมเป็นนรธอง
จนถึงรู้สึกว้าไม่หายใจ จึงนึกว่าตาย แต่ก็ไม่ได้ตาย
แต่นึกว่าคนตายเป็นนรธองเอง, ครั้นแล้วรู้สึกว้า
ตัวเองตกจากเตียงไปที่ประตู ไปมองดูที่ช่องกุญแจ
ก็รู้สึกว้าตัวออกไปอยู่นอกประตู แต่เดินไปเดินมาที่
เตียงหน้ากุฏิ. เสด็จยังกุฏิคนเฝ้าในคราวนั้น เสด็จ

โคตตอถกัณ) เห็นได้กนอญที่เฌยงน นอนท่าไร
ก็เห็นหมด แต่เห็นดั่งอญ อิก, แสงสว่างในเวดา
นพเป็นดำว ๆ เหมือนเวดาเซาที่พระอาทิตย์ยังไม่ขึ้น,
ในเวดาที่เคิรวุณนทชนว่า เวดานเป็นเวดานอน
ไม่ใช่เวดาเคิร จึงเคิรไปที่ประตูจะเข้าก็เข้าไม่ได้ จึง
ไปมองที่ช่องกุญแจ ก็รู้ดีกว่ำตัวเข้าไปแล้ว เคิรไป
ที่เตียงนอนโกตเข้าไยยังไม่ทันถึง ก็กดับเข้ารวมกัน
กับกายเดิม พอรู้ดีกว่ำจึงดูจกจากเตียงเคิรไปที่
ประตู ถอดกถอนออกไปเคิรตรวจดูที่เฌยงน ก็เห็น
เหมือนกันทุกอย่าง, ได้กนอนก็คนนอนในทาไหนัก
เห็นเหมือนกันหมด.

ค. พระศาตโนโสภณ (ภานโก) วัตรราชบพิชเดำว่า
คราวหนึ่งเป็นผชนทกตางกระหม่อม, โปรดดีดะมาก
จนนึกว่ำจะแตกคองเขาผู้รัตไไ้ มีผู้ไปตามหมอม
มาจึงค่อยทเตาโปรด, เมื่อหมอม่าแล้วเขาเยาได้, ใน
เวดาที่หมอม่าได้ยานน แต่บปตามเข้าถึงหัวใจดิมตัว,

รู้ดีกว่าตัวมันอยู่ที่หน้าต่างกฏ, มองลงไปเห็นเด็กเดิน
อยู่ที่พื้นต่าง ไม่รู้เด็กเกี่ยวข้องกับกายที่เจ็บนี้,
เขาทำอย่างไรกันบ้างก็ไม่ทราบ มารู้จักตัวอีกตอน
หนึ่งก็เป็นตัวคนเจ็บตามเดิม.

ข. พระธรรมปาโมกข์ (ต๋อใจ) วัดบวรนิเวศฯ
เขียนเอาไว้ในเรื่องกายสาม เก็บความโดยย่อว่า เมื่อ
พระธรรมปาโมกข์ (เป็นพระราชาคณะใหม่) ไปพัก
อยู่ที่วัดมหาธาตุ จังหวัดเพชรบุรี ได้เห็นเด็กหลายคน
ศิษย์ของอาจารย์สุนน, อาจารย์ต๋องทางกัมมัญฐาน
บางคนถึงเหตุการณได้เข้าไปในที่ต่างๆ ได้. พระ
ธรรมปาโมกข์ได้เรียกเด็กคนหนึ่งมาถามว่า พระ
ธรรมปาโมกข์จะถนัดกรุงเทพฯ ในบ่-ยวันนั้น จะไป
ได้หรือไม่? เด็กหนึ่งหัดบ่คาดเดาตอบว่า ถ้าได้
ขึ้นรถไฟแล้วก็ไม่มีขั้วขั้วของ ถึงกรุงเทพฯ โดย
สะดวก แต่จะได้พบกับบุคคลที่มีรูปร่างอย่างนั้นๆ,
แต่จะไม่ได้ถนัด. ถาม: เพราะเหตุไร? ตอบ: เพราะ

ไม่ได้ขอรถ. เด็กบอกได้เพียงเท่านี้. เมื่อครูเสร็จแล้ว
 มัณูมาหาเพื่อส่ง นังพูดกับอยู่ มัณูคอยดูนาฬิกา ถึง
 เวลาขอรถไปถึงสถาน พ่อเขาไปถึงหน้าห้องชายคอง,
 รถไฟก็ออก, ต้องถนัดบวดีมหาธาตุอีก. พระธรรม-
 ปาโมกข์ประสงค์จะสอบสวนต่อไปอีก จึงถามเด็ก
 นังว่า เคยไปกรุงเทพฯ หรือไม่? เด็กนั้นตอบว่า
 ไม่เคยไป, จึงบอกให้เด็กนั้นดูวัตถุต่างๆ ในวัด
 บวรนิเวศฯ เช่นโบสถ์ กุฏิของพระธรรมปาโมกข์
 เองแต่บุคคลเป็นต้น ว่าเป็นอย่างไร. เด็กนั้น
 หัดบวดีแล้ว ตอบได้ถูกต้อง. พระธรรมปาโมกข์
 ถามว่า นังอยู่กี่โมงมองเห็น หรือตัวไป? ตอบ:
 ตัวไป. ถาม: ไปอย่างไร? ตอบ: ตั้งใจอธิษฐาน
 ว่า จะไปที่วัดบวรนิเวศฯ ก็ไปถึง.

ง. คราวหนึ่ง พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอนุ-
 พงศจักรพรรดิได้เสด็จมาแต่ทรงเด้าว่า เมื่อประสูติ
 หนักคราวหนึ่ง (ไม่ใช่คราวต้นพระชนม์) ต้องมีคน

ศอยพยามาร, วันหนึ่งเมื่อผลทมอยได้ทรงเห็นพระยา-
ไกรโกษากำลังออกจากบ้าน ทรงรู้สึกว่าเขาจะมา
เยี่ยม จึงทรงบอกแก่ผู้พยามาร เพื่อให้เขาจัดการ
รับรอง, แก่ผู้พยามารเคยเสีย, ต่อมาอีก ทรงเห็น
พระยาไกรโกษาเดินมาตามทางก็ทรงบอกอีก, ผู้
พยามารก็เคยเสียอีก, ต่อมาอีก ทรงบอกว่า พระ
ยาไกรโกษามาถึงประตูบ้านแล้ว, เขาก็เคยเสียอีก,
ประเดี๋ยวพระยาไกรโกษาชั้นนั้นได้เดินเข้ามาจริงๆ.
ทรงเดาว่าเห็นจริงๆ แต่ไม่ทรงทราบว่าเห็นได้อย่างไร.

๗. เรื่องญาณ ๓ ของพระพุทธเจ้าตามพุทธประวัติ.

ตามพุทธประวัติแสดงว่า เมื่อพระพุทธตรัสรู้
ได้ทรงมัตถญาณ ๓ คือ ๑. ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ
รู้ระลึกได้ถึงที่อยู่อาศัยในภพก่อน ตั้งแต่ชาติ ๓-๒-
๓-๔-๕ เป็นต้นว่า ในชาตินั้นๆ ได้มีชื่อ โคตร
ผิวพรรณ อาหาร เสวยสุข เสวยทุกข์อย่างนั้นๆ
มีอายุเท่านั้นๆ, จุติจากชาตินั้นๆ แล้วได้เกิดใน

ชาติโน้นๆ เป็นอย่างนั้นๆ จนถึงชาตินี้. ๒. จุดป-
 ภาตญาณ ๖ จิต คือเกิดอนจากภพ ๓ แต่อุปัท
 ความเข้างถึงเกิดอีกภพ ๓ ของสัตว์ทั้งหลาย ที่มี
 ความเป็นไปต่างๆ กันว่า เป็นไปเพราะกรรมที่ตนทำ
 ไว้. ๓. อาตวัชชญาณ ๖ รู้ตนอาตวัช, แต่พระพุทธเจ้า
 ทรงแสดงว่า ท่านผู้ได้ขณิกญาณย่อมรู้เห็นเช่นนั้น.

วิธีทำแบบฝึกหัดตามที่ได้ทราบมา

๑. นึกกำหนดวัตถุภายนอก :

นึกถึงพระพุทธรูปที่ได้เห็นมา, กำหนดนึกให้เห็นรูปร่างจนปรากฏเห็นชัด หรือนั่งอยู่จำเพาะหน้าพระพุทธรูปที่มั่งอยู่ให้พอเหมาะพอเห็นได้ชัด แต่อย่าให้ใกล้จนเห็นแสงหรือที่ชำรุด, ดูพระพุทธรูปให้เห็นชัดแล้วหัดบันทึกดู ใจมุ่งเพ่งอยู่ที่พระพุทธรูป, ถ้าพระพุทธรูปที่เพ่งเตือนไป ก็ลืมตาดูใหม่ใจก็นึกปริกรรมว่า พระพุทธรูปๆๆ เรื่อยไป หรือจะผูกเป็นศัพท์ภาษาบาลีว่า พุทธรูปี้ๆๆ ก็ได้.

เขาดินมาบ้นให้เป็นแผ่นกลมอย่างงบน้ำอ้อย โคประมาณ ๑ คืบโดยรอบ ตั้งไว้ข้างหน้าให้พอเหมาะ (อย่างตั้งพระพุทธรูป) เพ่งดูให้เห็นจนจำได้แล้วหัดตาเพ่งดู แล้วปริกรรมในใจว่า ดินๆๆ หรือใช้ภาษาบาลีว่า ปฐวีๆๆ ก็ได้,

เขาภาษาปากกว้าง ประมาณ ๑ คืบโดยรอบ

คักน้ำใต้ให้เต็ม เอาจางไว้ตรงหน้าเพ่งดูตั้งถ้าวแล้ว
แต่บิกรรรมในใจว่า น้ำ ๆ ๆ หรือจะใช้ภาษาบาดีว่า
อาโป ๆ ๆ ก็ได้ เพ่งดูให้เห็นชัดแต่บิกรรรมในใจ
เรื่อย ๆ ไป.

เพ่งดูซากศพคนตายหรือรูปที่เขาทำไว้ หรือนึก
ขึ้นขึ้นด้วยใจตามที่เคยเห็นมาก็ได้ หรือเพ่งดูจำเพาะ
แต่หัวกะโหลกก็ได้ เพ่งดูจนเห็นปรากฏชัดจนหลับ
ตาก็เห็น ตมตาก็เห็น จนปรารภจะเห็นเมื่อไร ก็
เห็นได้เมื่อนั้น แต่อาจนึกขยายให้ใหญ่แฉะดัดให้เล็ก
ก็ได้.

๒. นึกกำหนดวัตถุภายใน :

กำหนดดมหายใจตัวเอง คือกำหนดให้รู้ว่า
หายใจออกก็รู้ว่าออก, หายใจเข้าก็รู้ว่าเข้า, หายใจ
ออกยาวก็รู้ว่ายาว, หายใจออกสั้นก็รู้ว่าสั้น, หายใจ
เข้ายาวก็รู้ว่ายาว, หายใจเข้าสั้นก็รู้ว่าสั้น. แต่ถ้าว
กำหนดเช่นนั้น ใจไม่อยู่ที่ดมหายใจ ยังฟุ้งรำพัน ยัง

ตั้งกำหนด, ท่านสอนให้นับดมหายใจก่อน คือ หายใจ
ออกให้นับว่า ๓ หายใจเข้าก็ให้นับว่า ๓, หายใจ
ออกให้นับว่า ๒ หายใจเข้าให้นับว่า ๒, หายใจออก
ให้นับว่า ๑ หายใจเข้าให้นับว่า ๑, หายใจออกให้
นับว่า ๔ หายใจเข้าให้นับว่า ๔, หายใจออกให้นับ
ว่า ๕ หายใจเข้าให้นับว่า ๕, ครั้นแล้วให้ตั้งคัมภ์
๑-๑, ๒-๒ ฯลฯ ไปใหม่จนถึง ๖-๖ แล้ว, ตั้งคัมภ์
๑-๑, ๒-๒ ฯลฯ ไปอีกจนถึง ๗-๗ แล้ว; ตั้งคัมภ์ ๑-๑,
๒-๒, ฯลฯ ไปอีกจนถึง ๘-๘ แล้ว, ตั้งคัมภ์ ๑-๑,
๒-๒, ฯลฯ ไปจนถึง ๙-๙ แล้ว; ตั้งคัมภ์ ๑-๑, ๒-๒,
๓-๓ ฯลฯ ไปอีกจนถึง ๑๐-๑๐ แล้ว, ตั้งคัมภ์ ๑ ๑, ๒ ๒
จนถึง ๕, ถึง ๖, ถึง ๗, ถึง ๘, ถึง ๙, ถึง ๑๐ ดังกล่าว
มาแล้ว, กำหนดนับไปจนไม่ดื่มดองไม่ผิดพลาด, ครั้น
แล้วจึงเติมนับ มากำหนดดมหายใจออกเข้ายาวสั้น
ดังที่แสดงมาแล้วข้างต้น, เมื่อกำหนดจนไม่ดื่มเดือน
จนดมหายใจจะเอื่อยเข้า (แต่อย่าเร่งเพราะจะหอบ),

กรณแล้วท่านให้เลิกกำหนดเช่นนั้น ให้มากำหนดที่
 ตมหายใจกระทบ, ท่านว่าถ้าคนจมกยาจะตมจะกระทบ
 ข้างช่องจมูก, ถ้าคนจมกุดตมจะกระทบริมฝีปาก,
 กำหนดของตมหายใจกระทบนั้น ด้วยสังคัมปัญญะ
 จนตมหายใจไม่แตะเขี้ยวเข้าๆ จนยังไม่รู้ดีว่าหายใจ,
 แต่ไม่รู้ดีก็อวิช ไม่เห็นอนกตัญใจ, ท่านบอกไว้ว่า
 ถึงรู้ดีก็ไม่หายใจก็อย่ากลัวใจตัวตาย ไม่ควยคตม
 คงกำหนดอยู่เช่นนี้ต่อไป, ตมหายใจก็กระทบมันชน
 เอง. หรือจะว่าอย่างอื่นตามที่ท่านแสดงก็ได้.

อุปมาอีกที่พระครูดมณธรรมนำมาท่าน แสดง
 วิธีทำกัมมัญฐาน (อย่าง ๑) ว่า กำหนดใจให้ตั้งอยู่
 ดุจ คือ ดั่งคือ แต่บริกรรมในใจว่า ดัมมา อรหัง ฯ
 เรื่อยไป, จนเห็นดวงกตมใสอย่างเด็กขนาดดวงดาว
 ใหญ่ขนาดดวงจันทร์ นี้เรียกว่าปฐมมรรค, เพ่ง
 ดูกว่นต่อไป จะเห็นกายทิพย์ในดวงนั้น, เพ่งดู
 ต่อไป จะเห็นกายรูปพรหมในกายทิพย์, เพ่งดูต่อไปจะ

เห็นกายอรุปรพพรหมในกายรูปพรหม, เพ่งดูต่อไปจะ
เห็นธรรมกายในกายอรุปรพพรหม, มีผู้บอกว่าเห็นเช่นนั้น
แหละ ท่านอาจารย์ว่าเห็นกายในกาย.

มีเด็กหญิงคนหนึ่งอายุพอเข้า ๑๓ ปี ได้ปฏิบัติ
อย่างนี้ นิ่งนิ่งอยู่ได้ตั้ง ๓ ชั่วโมง แล้วบอกว่าใจสบาย
ดี นึกดูอะไรก็เห็นได้ จนถึงนึกดูข้อสอบได้ที่เขาจะ
ต้องสอบก็เห็น เคยนึกช่วยมารดาให้หายเจ็บ.

การยกบทพระพุทธคุณชั้นบริกรรมนี้ เมื่อว่าตาม
มติอาจารย์ต่างๆ แล้ว ก็รวมความได้ว่า ยกพระ-
พุทธคุณบทใดบทหนึ่งชั้นบริกรรมก็ได้. บางอาจารย์
ให้บริกรรมบทว่า “พุทฺโธ” ประกอบกันไปกับดม
หายใจ คือหายใจออกให้นึกว่า “พุทฺ” หายใจเข้า
ให้นึกว่า “โธ,” หรือหายใจเข้าให้นึกว่า “พุทฺ”
หายใจออกให้นึกว่า “โธ,” กำหนดนึกไปจนดมหายใจ
ละเอียดเข้าๆ. แต่ทำเช่นนั้นในขั้นแรกๆ ก็ดีอยู่ เพราะ
กัณโถงใจไม่ให้ไปนึกอารมณ์อื่น, แต่ในตอนที่ถึงจุดจะชัด

กับความสงบแน่วแน่, เพราะอารมณ์ที่กำหนดเป็น
ต้องจุดอยู่, บางอาจารย์จึงแนะว่าเมื่อจิตตั้งบ
นิมิตต์ปรากฏ ให้ระบิกรรม.

นางห้อยบ้านอยู่นครปฐมเดี๋ยวว่า คนเองอ่านหนังสือ
ไม่ออก มีตำมั่งงทำนาเลี้ยงชีพ ได้เรียนกับมธุฐาน
กับพระอุคังค์, ท่านสอนให้เพ่งพิจารณาอสุภ คือ
ร่างกายของคนตาย (แก่อย่างไหนไม่ไ้ถาม), ก็
พยายามทำละมอจนรูปนิมิตต์ปรากฏเห็นชัด ปรารภนา
จะเห็นเมื่อไรก็ได้ มีความกล้าหาญ ไม่กลัวผี. น
ทางล้มละ.

๓. คำเพียรทางปัญญายังก็ได้:

กล่าวความนี้แห่งดกับฐาแต่โดยนัยแห่งจิตตา-
นุปลัสนา แตรัณมานุปลัสนา คือกำหนดดูที่ตัวเอง ให้
รื่อยกับร หรือรื่อยทร.

ตามธรรมดาคนเราย่อมมีความรื่อยด้วยกันทั้งน
(ตรวจดูเถอะ) ความรู้สำนึย่อมอดกไปรู้เรื่อง

ภายนอก (ที่เรียกว่าอารมณ) อยู่เป็นพหุอย่าง ๑,
 รุกอยู่ภายในครุอยู่ภายนอกเป็นอันเดิมอย่าง ๑.

กำหนดดูในบัดนี้ว่าเป็นอย่างไร: การนั้นออกไป
 รุกภายนอก ก็ไปเกิดอารมณ คือตั้งที่ ตมกตรก
 ออกไป, ถ้าอารมณเป็นดังแห่งความขมด ก็วนก
 ตมกตรก, ถ้าอารมณเป็นดังแห่งความขมร้าย ก็
 ขมร้าย ตมกตรก, ถ้าอารมณเป็นดังแห่งความขม
 ก็ดังเอะฉิม ตมกตรก, เมื่อพิจารณาดูให้ดี จะ
 เห็นได้, เมื่อเห็นว่าไปเกิดอยู่กับอารมณอะไร แต่เกิด
 ความขมด (วกระ) หรือขมร้าย (โหระ) หรือขม
 (โมหะ) อย่างไร, ก็พิจารณาต่อไปว่า ที่เป็น
 เช่นนั้นเพราะอะไร, ก็จะเห็นได้ว่า เพราะรู้ออกไปจาก
 รุกเดิม จึงไปเกิดอยู่, เมื่อเห็นเช่นนี้แล้ว กำหนดดูความ
 ขมด ขมร้าย แต่หอง (เพราะออกไปเกิดอยู่กับ
 อารมณ) ด้วยฉันทะ อวิชชา จิตตะ วิมังสา (ระวัง
 อย่ำให้ไปถึงค้นหา) แต่ตนเองเห็นว่า ความคิด

อยู่ในอารมณ์นั้นๆ ทำความพิวพณะดำระดำยให้เกิด
 ฐณแก้จิตต์, เมื่อจิตต์พิวพณะดำระดำย ก็ไม่เป็นสุข
 อย่างแท้จริง, แล้วปล่อยอารมณ์นั้นๆ ด้ย, กำหนดดู
 ความยินดียินร้ายแต่หตงทจิตต์ หรือดูจิตต์ที่ประกอบ
 กับความยินดียินร้ายแต่หตง. อารมณ์นั้นๆ ก็จักไม่
 เข้ามาเกี่ยวข้องกักรู, ความยินดียินร้ายแต่หตงเพราะ
 ไปคิดอารมณ์นั้นๆ ก็จักสงบไป, คงอยู่แต่รู, เมื่อ
 ฐณเห็น ก็ควรหนีดับไปด้วยสติสัมปชัญญะ. ต่อแต่
 จักเป็นอย่างไร ก็รู้ได้ด้วยตนเอง, หนีทางปัญญา.

ท่านว่าเมื่อทำได้เช่นนี้ ปัญหาเรื่องตายเกิดหรือ
 ตายสูญจะเปิดออกไปเอง แต่จากรู้ว่าบุญบาปมีจริง
 หรือไม่, สักติ ทุกคติมีจริงหรือไม่.

มีผู้แสดงว่า การทำจิตต์ให้สงบด้วยสมณะจน
 แน่วแน่มั่น, อาจใช้ให้เป็นประโยชน์ในการรักษา
 โรคได้พอสมควร ตามตำราคือ ทำจิตต์ให้สงบ
 ดีแล้ว น้อมหรือส่งจิตต์ไปที่โรคอันเกิดแก่คนนั้นๆ

แต่จริยฐานให้โรคนหาย ถ้าโรคนั้นเป็นชนิดที่จะ
หายได้ ก็อาจหายได้ง่าย, แต่ถ้าเป็นชนิดที่ไม่หาย
ก็อาจทำให้มันเทาทุกขเวทนา (น่าจะให้คนเจ็บตั้งใจ
ด้วย).

ผู้ไม่ได้ทำหรือทำไม่สำเร็จ ไม่ควรขมเยาะดูหมิ่น
การทำงานนั้น, เพราะผู้ไม่เคยทำอะไร หรือทำอะไร
ไม่สำเร็จแล้ว ดงต้นนิยฐานว่า การนั้นไม่จริง มีไม่ได้
เป็นไม่ได้ ไม่สมควรแท้, แต่ก็ควรพิจารณาให้รอบ
คอบ ไม่ควรเชื่องมงายด้วยโมหาคติ ดังที่เป็น
กันอยู่.

เพราะเหตุ คือ ไม่เชื่อเสียเลยด้วยไม่พิจารณา
สอบสวนดูให้รอบคอบ ๑, เชื้อไปหมดด้วยโมหาคติ ๑,
จึงมีปัญหาในระหว่าง ๒ จำพวกนี้. ส่วนอีกพวก ๑
พิจารณาส่วนโดยรอบคอบ จนพิสูจน์ด้วยตนเอง
ย่อมพ้นจากพวกที่มีปฏิวัติทั้ง ๒ ข้างต้น.

วิธีเป็นอุปการแก่การทำกัมมฐาน

๑. ก่อนแต่ทำกัมมฐาน, ควรหาดอกไม้รูปเทียน
บูชาพระรัตนตรัยก่อน, ถ้าหาไม่ได้ ก็เพียงตั้งใจนมัส-
การพระพุทธเจ้า ตั้งใจมุ่งถึงพระพุทธเจ้าให้แน่ แต่
ว่า นโม ฯ ๓ จบ แล้วตั้งใจถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ
คือ ตั้งใจว่า พุทธ ฯ ๑๑ ธมม ฯ ๑๑ สังฆ ฯ ๑๑ สรณ
คจฺฉามิ ให้ครบ ๓ วาระ, ควรสมาทานศีลด้วย, จะ
ทำวัตรไหว้พระด้วยก็ได้.

๒. เวลาที่ควรทำ, ควรหาเวลาที่ว่างการงาน จะ
เช้า สาย บ่าย ค่ำ ดึก อะไรก็ได้, แต่ถ้าได้เวลาที่สงบ
สงัดจากเสียงต่าง ๆ ได้เป็นดี ยิ่งแรก ๆ ทำ ยิ่งต้อง
ต้องการสงัดมาก.

๓. สถานที่ทำ, ควรหาที่สงัดจากเสียงต่าง ๆ ตาม
แต่จะหาได้, ถ้าไม่ได้, ก็ต้องหาเวลาที่สงัดแทน.

๔. ถ้ามีการงานมาก ยากที่จะหาเวลาว่าง ก็จง

เตือนใจว่า ภาย^๕นี้^๕อยู่ในโลก^๕นี้^๕เพียงชั่วครา^๕วเท่านั้น
แต่อยู่อย่างผ่น^๕คัน^๕ ๆ, ควรหาเวลาหยุด^๕ผ่น^๕เสียบ้างใน
เวลาที่ยังไม่ตาย.

๕. ไม่ควรทำเมื่อกินอาหารอิ่มใหม่ ๆ เพราะอาจ
ทำให้อึดอัด ไม่สะดวก.

๖. เมื่อทำ, อย่าตั้งใจให้แรงเกินไป จนเป็นอันตราย,
ท่านให้ใช้อธิบาท คือ ฉันทะ พอใจ, วิริยะ พยายาม,
จิตตะ ตั้งใจ, วิมังสา พิจารณา, ประกอบกันไปเป็น
อุปการ ค่อยทำไป ๆ โดยลำดับ. ถ้าใช้ศันทะ คือ
แรงจะให้ไ้เร็ว จักไม่สำเร็จ, ถ้ากำหนดลมหายใจ
อาจหอบก็ได้.

๗. อิริยาบถ นั้น นอก ยืน เดิน, ในการปฏิบัติบาง
อย่าง เช่น เพ่งดูของที่นำมาตั้ง ต้องนั่ง จะนั่งท่าใดก็
ได้ ให้สบาย อย่าตึงผ่นกาย, ท่านว่านั่งขัดสมาธิ
เอาเท้าขวาทับเท้าซ้าย เขามือซ้ายวางบนตัก เขามือ
ขวาวางทับ (บางคนว่าเอาปลายนิ้ว^๕พอชนกับนิ้วใหญ่^๕)

บางคนทำให้หัวใจใหญ่พอชนกัน) เป็นสะดวกดีกว่าทำอื่น
แต่ก็แล้วแต่ใครจะสะดวกอย่างไร, เมื่อหัดเพ่งจนเห็น
ด้วยใจแล้ว จะนั่ง นอน ยืน เติร อย่างไรก็ได้, แต่ถ้า
ยืนหรือเติร, ความลำบากในการพะยุงตัวให้นั่ง ให้เติร
ย่อมเข้าไปแซกอยู่ด้วย, แต่ถ้าเติร ความกระเทือน
ของกายส่วนรวมน่อมเข้าแซก ไม่ค่อยสงบได้อย่าง
ตะเขี่ยตั่งหนึ่งหรือนอนไม่ได้, ถ้านอนก็ต้องระวังหัดับ,
เพราะถ้ามืดความสงบเริ่มเกิดขึ้น ความสับสนก็เกิด
ขึ้น, ถ้าปล่อยใจไปรับความสับสน ก็หัดับ แต่หัดับ
อย่างสับสน, ถึงนั่งท่า ถ้าเผดอก็โงก.

๘. แรก ๆ ทำ ย่อมรู้ดีกัซัดซัดซัดซัดของไม่สะดวก
ต่าง ๆ, เมื่อรู้ดีกัซัดซัดซัด ก็ควรเตือนตัวเองว่า ตาม
ธรรมดาคนเราย่อมอึดอัดในเวลาดึก คิดซัดในเวลาดึก
ทำ แต่พยายามทำไปอย่าเร่งร้อน พอคุ้นเคยเข้าแล้ว
ก็ย่อมสะดวกเข้าโดยลำดับ.

พึงเห็นตัวอย่าง เช่น คนเรียนหนังสือแต่เรียนอื่น ๆ

หรือหัดทำอะไร ๆ, เมื่อแรก ๆ หรือในขั้นต้น ก็อด
อดขัดข้องต่าง ๆ ถ้าทอดธุระเสีย ไม่อดทนฝ่าฝืน
อดอดขัดข้องให้ผ่านพ้นไป ก็เป็นทางของความเกียจ
คร้าน แต่เป็นทางของความไม่รู้ยู่หนึ่งเอง ซึ่งว่ายอม
อยู่ในอำนาจของมารอย่าง ๑, คนที่ทำอะไรไม่สำเร็จ
ก็เพราะยอมเป็นทาส ของความเกียจคร้านอดอด ขัด
ข้องนั่นเอง; แต่ถ้าใช้ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมมังกา
เป็นอุปการ ปฏิบัติฝ่าฝืนความอดอดขัดข้องไปได้
ในทางใด ก็พ้นจากความเกียจคร้านในทางนั้น แต่จัก
ได้ประสพความรู้ในทางหนึ่ง ๆ ตามขั้น ดังว่าผู้ไม่
ปฏิบัติเสียเลย.

๔. ในการทำกัมมัฏฐาน ท่านผู้เคยทำมาแต่ด้วยยอม
รู้ดั่งว่า ถ้าจิตยังไม่สงบดี ก็ยังไม่เห็นผลอะไร, แต่
ถ้าจิตสงบ อาจมีนิมิตปรากฏ เป็นรูปให้เห็นบ้าง
เป็นเสียงให้ได้ยินบ้าง ต่าง ๆ กัน, ถ้าเป็นเช่นนั้น ก็
จงเตือนตนเองว่า นี่เป็นแต่ นิมิตที่เกิดขึ้นเพราะการ

ปฏิบัติเท่านั้นไม่จริงจัง อย่าตกใจ อย่ากลัว อย่าชอบ
อย่าหลง (แต่อย่าตั้งใจไปเสียก่อนว่า จะได้เห็นอย่าง
นั้น จะได้ยินอย่างนั้น, ถ้าตั้งใจไปเสียก่อน อาจคิดบั่น
ชนด้วยตัวเอง แต่ไม่รู้ตัว). ครั้นแล้วนิมิตคนนั้น จะหายไปเอง แต่อาจเกิดขึ้นใหม่ แต่เปลี่ยนเป็นต่าง ๆ ก็ได้.

พึงทราบว่ ทางพระพุทธศาสนา ท่านสอนให้
ปฏิบัติทางสมณะก็จริง แต่ก็ไม่ได้มุ่งให้ยึดถืออยู่เพียง
สมณะ, ให้ใช้สมณะเป็นบาทแห่งวิปัสสนาต่อไป, เพราะ
จะรู้แจ่มแจ้งตามเป็นจริงเป็นวิชา ถ้าจิตอวิชชาเสียได้
ก็ด้วยดำเนิรทางวิปัสสนาอันมีสมณะเป็นบาท. แต่ใน
อริยมรรคมีองค์ ๘ ท่านแต่งตั้งสมาทฐิติ อันเป็น
ปัญญาเป็นข้อต้น สมาธสมาธิอันแนบสมณะเป็นข้อ
ท้าย จึงตั้งนิญฐานว่า สมาทฐิตินี้มีหน้าที่พิจารณา
จนเห็นจริง สมาธสมาธิมีหน้าที่ประคองสมาทฐิติ
ให้ดำเนินต่อไป.

ร. พ. มหามกุฏ ๑ หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร พระนคร

นายพินิจ อู่สำราญ ผู้พิมพ์โฆษณา ๒๔๘๒